

Historisk indledning

Hvad er folkedans

Folkedans er et begreb, som først blev skabt omkring 1900. På dette tidspunkt definerede man folkedans som de danse, som man brugte ved gilder og festlige lejligheder i det gamle bondesamfund: ved bryllupper, høstgilder osv.. Der er altså tale om social dans, der har udfoldet sig i miljøer tilsyneladende fjernt fra overklassens danselestere og vekslende dansemoder.

Normalt daterer man dansen til fra lidt før 1800 til hen mod slutningen af 1800-tallet, egentlig svarende til perioden mellem bøndernes frigørelse takket være landboreformerne i 1700-tallets slutning og frem til at industrialiseringen og urbaniseringen i slutningen af 1900-tallet sætter sig igennem.

Begrebet folkedans skal imidlertid forstås i sammenhæng med romantikkens dyrkelse af det folkelige. Omkring begyndelsen af 1800-tallet opstod den opfattelse hos en række af (ikke mindst tyske) digtere og filosoffer, at samtidens borgerlige kultur var degenereret, alt for materialistisk, fornuftsdyrkende, grådig og ensporet og helt uden sans for højere åndelige værdier. Heroverfor så man i det uspolerede "folk" bevaret en ældgammel, ægte sans for de sande værdier i livet. Her kunne man genfinde nationens særpræg og inderste sjæl.

Man skal i den sammenhæng huske, at skellet mellem by og land og mellem de sociale klasser var meget klarere, end de er i dag. Men derfor er begrebet "folk" alligevel meget uklart og vanskeligt at afgrænse. Det generede imidlertid ikke romantikerne.

Dyrkelsen af "folket" førte til, at man gav sig til at indsamle "folkelig" kultur: Skolelærere og præster og forfattere indsamlede og udgav folkeviser, folkeeventyr, folkesagn osv. Først omkring 1900 kom man på også at interessere sig for "folket"s dans.- med den lille tilføjelse, at Bournonville i sine balletter fra midten af 1800-tallet, f.eks. "Et Folkesagn" fra 1854 havde brugt folkloristiske danseoptrin på Det Kongelige Teater.

Ideen om at tage folkedansen op kom, som nævnt i filmen, ikke mindst fra Sverige, hvor en gruppe studenter under navnet "Philocorus" (græsk for danseelskerne) turnerede med en opvisning af svenske nationaldanse. Med dem som forbillede og i starten delvist med deres repertoire tog blandt andet en gruppe studenter fra Regensen, med den senere Højskoleforstander Andreas Otterstrøm i spidsen, fat på opgaven med at formidle folkedansen - og med at indsamle egne danske folkedanse.

Med enestående flid og besjælet af samme hellige ild som de romantiske folkeminde-indsamlere i 1800-tallet turnerede medlemmer af "Foreningen til Folkedansens Fremme" (FFF) stiftet 1901 rundt i alle afkroge landet og samlede på danse. Det var i sidste øjeblik, for dansene var gået af brug langt de fleste steder, men endnu fandtes ældre mennesker, som kunne huske

dansene fra deres ungdom.

De håndskrevne beskrivelser blev samlet i FFFs arkiver og bearbejdet til udgivelse. Resultatet er blevet en række hæfter med til sammen op mod 800 forskellige dansebeskrivelser. Og meget af det indsamlede materiale ligger stadig og venter på bearbejdning Et helt enestående stykke national kulturarv, som ikke findes tilsvarende i andre lande.

Hvordan er folkedansene

De udgivne danse udgør et utrolig broget billede: pardanse, rækkedanse, kredsdanse, kvadrilledanse, kolonne-danse, danse med to par og med tre par og med otte par. - bare for at nævne nogle dansetyper opdelt efter opstillingen.

Og der indgår en lang række forskellige typer af fatninger og trin.

Trænger man ind i dansenes forhistorie, undersøger deres oprindelse er billedet om muligt endnu mere kompliceret:

En stor mængde kvadrille- og rækkedanse viser i deres struktur tilbage mod de kontradanse og engelskdanse, der dominerer dansenodebøger fra 1700-tallets slutning og som blev danset i det finere borgerlige og adelige selskabsliv.

I engelskdansene står man opstillet i en lang række, oftest herrer til den ene side, damerne til den anden. Øverste par bevæger sig så ned gennem rækken i sindrige og sirlige mønstre og kommer derved til at danse med alle. de ender bagerst i rækken, hvorefter et nyt par starter den lange tur ned gennem rækken. En engelskdans kunne tage mere end en time at danse igennem.

Til gengæld fik alle de par, som ikke var i aktion, rig lejlighed til at konversere naboerne i rækken.

I kontradansene, der blev til folkedansens kvadrilledanse, står man opstillet i et kvadrat med et par på hver af kvadratets sider. Hver kvadrilledans har en eller anden fast figur, f.eks. kæde + omsvingninger, der danner et omkvæd i dansen. Dansen er derefter opbygget i ture, dvs at der før hvert "omkvæd" er indlagt en række forskellige dansesekvenser, f.eks. enhånds-herre-kreds, dame-kreds med livfatning osv. oftest i en bestemt rækkefølge, der går igen i mange danse.

Mens mange af dansene således er arvegods fra 1700-tallet, er de trin, der anvendes, oftest nyere: f.eks. valsetrin, tottrin, polkatrin og hopsatrin, der alle er kommet til landet i løbet af 1800-tallet. .

Men man finder også flere forskellige ældre eller mere lokale trintyper, f.eks. hhv. menuettrin, der stammer fra 1700-tallet og sønderhoning, der er en særlig dans udviklet og bevaret på Fanø.

Udenlandske danse dukker forbavsende hurtigt op i landsbyspillemandenes nodebøger

For eksempel belejrer og erobrer russerne i 1788 en tyrkisk fæstning ved navn Oczakow. Denne glørværdige begivenhed er der en fiks tysk forlægger, der vil udnytte, så han får i sin kalender for 1791 trykt en ny dans med egen melodi til minde om den store sejr. Allerede 1800 finder man melodien i en håndskreven nodebog fra Ærøskøbing og langt senere kan man indsamle danse med navne som oxekow, oxekommers, okseko over hele landet..

I det hele taget viser det sig, at forestillingen om en lokal kultur, der afspejler den ubesmittede folkesjæl, ikke har meget for sig: Det lokale danserepertoire er et sammensurium af nyt og gammelt og let påvirkeligt for tidens moder. Danse går og kommer, skifter melodi, udskifter trin osv.

Enkelte danse er urgamle, måske med rødder helt tilbage i middelalderen, andre er fra 1800-tallet og kreeret af en eller anden danssemester. Ind i folkedanser-repertoiret er sågar smuttet danse, der er nyimporteret eller nykonstrueret i det 20. århundrede.

Der er en del pardanse, men et vigtigt karakteristika ved folkedansen er ellers netop dens sociale karakter: I den enkelte dans følger man et fælles regelsæt, og den forudsætter - og træner - evnen til at kunne placere sig selv i tid og rum og i forhold til en større eller mindre gruppe andre mennesker.

Folkedanserbevægelsen

For Andreas Otterstrøm og hans bror C.V. Otterstrøm var folkedansen led i en slags national folkeopdragelse: Folkedansen skulle tjene til en højnelse af de unges fornøjelseliv og som en dansk modvægt mod de usunde, fremmede (amerikanske) dansemoder, der gjorde ungdommen rodløs og forvirret.

Holdningen kom langt hen ad vejen til at præge det foreningsliv, der tog folkedansen op. Folkedansen blev en bevægelse med foreninger over hele landet og med uddannede instruktører, der kunne oplære ungdommen til at udføre de gamle danse korrekt.

På højskoler og efterskoler har folkedansen lige indtil i dag haft en stærk position, også inspireret af den romantiske tanke om national, kulturel oprustning..

Men et tankevækkende modbillede til denne nationale, puritanske opfattelse af folkedansen kan man finde i Johannes V. Jensen Himmellandshistorie "Jørgine", hvor dansen beskrives som grænseoverskridende rus, der kommer både vild poesi og babyer ud af.

I dag danses der stadig folkedans i en lang række foreninger, enten organiseret under Landsforeningen Danske Folkedansere eller under DGI. Folkedansen oplevede et kolossalt opsving i 70-erne. Der strømmede dansere til foreningerne - og mange danser der endnu, samtidig med at der ikke er

kommet mange nye til siden..

Gennemsnitsalderen er blevet høj, og derfor er det uhyre spændende, at en ny generation af unge dansere og spillemænd, som det vises i filmen, er ved at tage over: finde på alternativer til den ugentlige danseaften i en gymnastiksal i form af f.eks. weekendtræf og polka-raves, bruge den gamle spillemandsmusik på nye måder og i fusion med andre stilarter.

For nogen er dansen blevet en sport, og der afholdes konkurrencer i folkedans ligesom i andre danseformer. Og det er vist nok endda påvist, at næst efter svømning er folkedans den sportsgren, der giver bedst kondition.

Andre arbejder på at gøre dansen seværdig, skabe underholdende shows.

Men først og fremmest synes folkedansen på vej tilbage til sin egentlige rolle - som festens motor, som glad, fælles livsudfoldelse